

Marek ROCKI¹

KIERUNKI ATYPOWE: SZANSA CZY ŚLEPA ŚCIEŻKA?

Kierunki atypowe (unikatowe, makrokierunki itp.) zgodnie z deklaracjami ich twórców (zawartymi na przykład w raportach samooceny sporządzanych w związku z oceną jakości kształcenia przez Polską Komisję Akredytacyjną) tworzone są w związku z wyjątkowym charakterem zasobów kadrowych, unikalnymi badaniami naukowymi i powiązana z tymi badaniami infrastrukturą badawczą oraz oczekiwaniami pracodawców (ryunku pracy). Dostępne od niedawna dane o ekonomicznych losach absolwentów zarejestrowanych w ZUS (m.in. wynagrodzenia, czas poszukiwania pracy itp.) dają szansę na ocenę czy współpraca uczelni z pracodawcami jest faktem. Celem analiz jest weryfikacja hipotezy głoszącej, że studia na kierunkach atypowych nie są atutem na rynku pracy. Dla weryfikacji tej tezy wykorzystano dane o ekonomicznych losach absolwentów rocznika 2014. Dane te dotyczą szerokiego spektrum informacji związanych z wynagrodzeniami, czasem poszukiwania pracy, ewentualnego samozatrudnienia, zmian pracodawcy itd. Źródłem danych do analiz jest baza danych, z której generowane są raporty dotyczące ekonomicznych losów absolwentów. Analizie poddano absolwentów studiów II stopnia oraz studiów jednolitych magisterskich, którzy ukończyli studia w 2014 roku. Ponieważ z analiz wynika, że dostępne i publikowane dane dotyczą większości absolwentów, to wnioski z analiz mają znacząco większe znaczenie niż wnioski płynące z badań ankietowych. Pominięcie w analizach absolwentów studiów I stopnia wynika z tego, że znacząca ich część podejmuje studia II stopnia. Wyniki analiz wskazują, że tworzenie kierunków atypowych tylko w części przypadków odpowiadało na faktyczne zapotrzebowanie rynku pracy (pracodawców) co może potwierdzać tezę, że w części przypadków kierunki takie tworzone były w celu wykorzystania zasobów (głównie kadrowych) uczelni, a nie w odpowiedzi na realne potrzeby społeczeństwa i gospodarki. Wskazane jest pogłębienie analiz na przykład poprzez zestawienie wniosków płynących z oceny ekonomicznych losów absolwentów z ocenami jakości kształcenia dokonywanymi przez Polską Komisję Akredytacyjną.

Słowa kluczowe: kierunki unikatowe, wynagrodzenia, bezrobocie.

1. CEL ANALIZ I ŹRÓDŁO DANYCH

Celem pracy jest analiza sytuacji na rynku pracy absolwentów studiów II stopnia² rocznika 2014, którzy uzyskali dyplom na kierunkach sklasyfikowanych jako unikatowe oraz

¹ Dr hab. *Marek Rocki*, prof. SGH, Szkoła Główna Handlowa, 02-554 Warszawa, al. Niepodległości 162, 02-554 Warszawa; e-mail: roma@sgh.waw.pl.

Marek Rocki, DSc, PhD, Associate Professor, SGH Warsaw School of Economics, 02-554 Warszawa, al. Niepodległości 162, 02-554 Warszawa; e-mail: roma@sgh.waw.pl.

² Oprócz studiów II stopnia uwzględniono jednolite studia magisterskie na kierunku kognitywistyka (kierunek unikatowy, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Adama Mickiewicza – dalej: UAM), gdyż ze studiów jednolitych magisterskich jako jedyne spełniają kryteria wymienione w dalszej części tekstu.

innych, które mają podobny charakter. Analiza posłuży weryfikacji hipotezy głoszącej, że kierunki atypowe nie są atutem na rynku pracy. Odniesieniem dla analizowanych grup absolwentów jest populacja absolwentów wszystkich studiów II stopnia i studiów jednolitych magisterskich rocznika 2014.

Kierunkami poddanymi analizie są:

- kierunki unikatowe tworzone do 2011 r.³ przez uczelnie za zgodą ministra najczęściej umieszczane w konkretnym obszarze i dziedzinie nauki, ale także „standardowe” kierunki z listy kierunków kreowanych przez Ministra zgodnie z upoważnieniem ustawowym (do nowelizacji z 2011 r.), lecz noszące inne nazwy w związku z rozszerzoną ofertą dydaktyczną⁴. Uwzględniono także grupy absolwentów innych kierunków noszących takie same nazwy jak kierunki unikatowe⁵;
- makrokierunki, tworzone przez uczelnie na podstawie ustawy z 2005 roku pozwalającej na kreowanie oferty dydaktycznej wykraczającej poza klasyczne kierunki studiów, które ówczesnie były tworzone przez ministra⁶. Makrokierunki miały za założenia łączyć efekty kształcenia z różnych kierunków, ale tworzone je także poprzez wyodrębnienie specjalności z istniejącego kierunku;
- kierunki prowadzone przez jedną tylko jednostkę (uczelnię), tworzone po nowelizacji ustawy z 2011, która zniósła listę kierunków tworzonych przez ministra i dała uczelniom możliwość tworzenia autorskich ofert dydaktycznych.

Kierunki te będą dalej nazywane atypowymi. Ideą tworzenia takich kierunków zazwyczaj jest:

- stworzenie oferty „popytowej”, o której tak piszą autorzy raportu Uniwersyteckiej Komisji Nauki⁷: „Unikatowe kierunki studiów ... to odpowiedź na dynamicznie zmieniające się potrzeby rynku pracy, ale także na zupełnie nowe wyzwania cywilizacyjne współczesnego świata”. Oznacza to kształcenie kadr dla nowych, czasami

³ Zgodnie z ustawą z 12 września 1990 r. (Dz.U. nr 65, poz.385 z późn. zm.) art. 4a ust. 3 „Senat uczelni, o której mowa w art. 12 ust. 1, po uzyskaniu zgody Państwowej Komisji Akredytacyjnej, może podjąć uchwałę o utworzeniu i prowadzeniu kierunku studiów innego niż określone w przepisach wydanych na podstawie ust. 2”. W przepisie tym chodziło o uczelnie „autonomiczne” i o kierunki nie występujące na liście kierunków tworzonych przez ministra.

⁴ Przykładem są „Metody ilościowe w ekonomii i systemy informacyjne” (dalej: MIESI), które powstały w Szkole Głównej Handlowej (dalej: SGH) w początku lat 90., a zalegalizowane w 2004 r. odpowiadają kierunkowi „Informatyka i ekonometria”.

⁵ Dotyczy to: fizyki medycznej, która jest sklasyfikowana jako kierunek unikatowy w Uniwersytecie Śląskim, a występuje także w Akademii Górniczo-Hutniczej (AGH), informatyki stosowanej prowadzonej w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika (UMK) jako kierunek unikatowy oraz w AGH (odrębnie przez dwa wydziały), kognitywistyki prowadzonej jako unikatowa w UAM w formie jednolitych studiów magisterskich oraz w UMK jako studia I i II stopnia, lingwistyki stosowanej unikatowej w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS), ale prowadzonej także na Uniwersytecie Warszawskim (UW). Nie uwzględniono natomiast absolwentów „informatyki i ekonometrii” ze względu na relatywnie – w porównaniu z wymienionymi wcześniej kierunkami – dużą liczbę jednostek prowadzących ten kierunek.

⁶ Tryb tworzenia makrokierunków normowało rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 12 lipca 2007 r. wydane na podstawie ustawy z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.

⁷ Raport „Tradycja akademicka i »postępowa zachowawczość«”, „Forum Akademickie” 2017, nr 7–8.

wąskich dziedzin gospodarki w odpowiedzi na zapotrzebowanie pracodawców i jest (może być) przejawem innowacyjności uczelni. Może być także wynikiem skutecznej współpracy uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym, współpracy z przedsiębiorcami w doskonaleniu lub kreowaniu nowej oferty dydaktycznej, albo wynikiem badań naukowych podjętych w związku z taką współpracą;

- pełne wykorzystanie kompetencji kadr akademickich, a więc stworzenie oferty programowej „podażowej”. Oznacza to, że efekty kształcenia odpowiadają posiadanym zasobom kadrowym i infrastrukturze uczelni, ale nie koniecznie potrzebom rynku pracy;
- względy marketingowe, to jest pozyskanie kandydatów na studia dzięki nowej, innowacyjnie brzmiącej nazwie kierunku, który wcześniej był oferowany w różnych uczelniach z nazwą określoną przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego lub ministra.

Deklarowane oficjalnie przez uczelnie powody tworzenia takich kierunków najczęściej związane są z wyjątkowym charakterem zasobów kadrowych, unikalnymi badaniami naukowymi i powiązaną z tymi badaniami infrastrukturą badawczą oraz z oczekiwaniami pracodawców. We wnioskach o nadanie uprawnień do kształcenia przedstawianych ministrowi i opiniowanymi przez PKA często pojawiały się także motywacje związane z tworzeniem oferty międzyobszarowej lub międzydziedzinowej, wykorzystującej nowe kierunki badań naukowych⁸.

Warto odnotować, że w pewnych przypadkach starania o przyznanie statusu kierunku unikatowego mogły wynikać z innych motywacji⁹ oraz to, że wśród uczelni prowadzących takie kierunki nie ma uczelni niepublicznych. To ostatnie może świadczyć o tym, że innowacje programowe wprowadzane są przez uczelnie publiczne. Co więcej, na liście instytucji prowadzących kierunki atypowe dominują duże, klasyczne, wielowydziałowe uniwersytety, a uniwersytety „przymiotnikowe” pojawiają się wyjątkowo¹⁰.

W analizach pominięto:

- pedagogiki „specjalistyczne”, takie jak nauczycielska, medialna, małego dziecka itd.;
- filologie takie jak: orientalna, iberyjska, klasyczna, skandynawistyka, sławistyka jako z natury rzeczy kierowane do wąskiej grupy kandydatów i trudno poddające się analizom porównawczym na rynku pracy;
- zarządzanie i dowodzenie (Akademia Obrony Narodowej), jako kierowane do wąskiej, specyficznej grupy kandydatów i mające zdefiniowanego pracodawcę.

Łącznie analiza obejmuje 106 kierunków atypowych, których absolwentami w roku 2014 były 2893 osoby (stanowi to 1,88% absolwentów studiów II stopnia oraz studiów jednolitych). Należy odnotować, że liczebności poszczególnych grup absolwentów wska-

⁸ Odniesienia do takiej argumentacji znajdują się w uchwałach PKA dotyczących nadania uprawnień do kształcenia przedstawianych ministrowi.

⁹ Przykładowo filologia angielska na UAM, która jest unikatowa ze względu na prowadzone specjalności (m.in. celtycką i południowoafrykańską). Filologia angielska na II stopniu studiów prowadzona jest w kilku uniwersytetach, ale tylko w UAM jako unikatowa. Faktyczna unikatowość tego kierunku w UAM wskazano w raporcie z wizytacji dokonanej na tym kierunku przez PKA w 2013r. (źródło: www.pka.edu.pl, baza ocen, wrzesień 2017).

¹⁰ Około 25% analizowanych grup absolwentów stanowią grupy z Uniwersytetu Warszawskiego.

zują na elitarny charakter tych kierunków. Rozkład częstości występowania grup o typowych liczebnościach w całej populacji studiów II stopnia i studiów jednolitych w zestawieniu z liczebnościami w badanej grupie ilustruje tabela 1.

Tabela 1. Rozkład częstości liczebności grup absolwentów w populacji i dla kierunków atypowych

Liczba absolwentów	Liczba grup w populacji	Udział w łącznej liczbie grup w populacji	Liczba grup dla kierunków atypowych	Udział w łącznej liczbie grup dla kierunków atypowych
do 25	994	37,91%	63	59,43%
od 26 do 50	705	26,89%	33	31,13%
od 51 do 100	508	19,37%	8	7,55%
powyżej 100	415	15,83%	2	1,89%

Źródło: obliczenia własne na podstawie www.ela.nauka.gov.pl

Źródłem danych do analiz jest baza danych, z której generowane są raporty dotyczące ekonomicznych losów absolwentów (dalej ELA, www.ela.nauka.gov.pl). Zawiera ona informacje o zarejestrowanych w ZUS absolwentach poszczególnych kierunków studiów prowadzonych przez dany wydział w danej uczelni. Przez odrębną jednostkę w tym przypadku rozumieć należy studia prowadzone z wyodrębnionym numerem POLon, co oznacza, że studia stacjonarne i niestacjonarne prowadzone przez dany wydział uczelni wyższej mogą być zarejestrowane odrębnie. W dalszej części tekstu takie grupy określane będą nazwą kierunku z podaniem nazwy uczelni (uczelni i wydziału) lub nazwą jednostki prowadzącej studia (wydziału lub uczelni) oraz trybem studiów. Zgodnie z zasadami przyjętymi w ELA (związanych z ochroną danych osobowych) nie są generowane raporty o absolwentach kierunków, które ukończyło mniej niż 10 absolwentów.

Należy odnotować także, że w zbiorach ZUS nie są rejestrowane umowy o dzieło, umowy zlecenia, umowy zawierane za granicą Polski, praca bez umowy, dane mogą także nie obejmować ubezpieczonych w KRUS.

Należy też podkreślić, że dane ZUS nie zawierają informacji o wykonywanym zawodzie. Tak więc, nie wiadomo, czy podjęta praca jest zgodna z profilem ukończonych studiów. Jak się jednak wydaje w przypadku kierunków studiów charakteryzujących się najkrótszym czasem poszukiwania pracy czy najwyższymi wynagrodzeniami można przyjąć, że praca wykonywana przez absolwentów jest zgodna z ich wykształceniem¹¹. Dane ZUS nie zawierają także informacji o ewentualnej pracy przed ukończeniem studiów, choć istnieją przesłanki – wskazane w dalszej części tekstu – by wyciągać wnioski w tym zakresie.

W tabelach prezentowanych w dalszej części artykułu wskazywane są dla poszczególnych grup absolwentów: przeciętna liczba miesięcy poszukiwania pracy na umowę o pracę, przeciętny odsetek absolwentów, którzy mieli doświadczenie bycia bezrobotnym, przeciętne zagrożenie bezrobociem (ryzyko bezrobocia definiowane jest jako przeciętna liczba miesięcy, w których absolwenci byli zarejestrowani jako bezrobotni), przeciętne wynagro-

¹¹ Niskie wynagrodzenia i długi czas poszukiwania pracy oznacza jednocześnie niską ocenę jakości kształcenia przez pracodawców lub niedopasowanie zakładanych efektów kształcenia do oczekiwań rynku pracy.

dzenie oraz średni odsetek absolwentów, którzy mieli doświadczenie samozatrudnienia. Wszystkie dane dotyczą okresu od momentu uzyskania dyplomu do 30 września 2015 r.

2. ANALIZY SZCZEGÓŁOWE

Analizy szczegółowe mające służyć weryfikacji hipotezy, że kierunki atypowe nie są atutem na rynku pracy zacznijemy od zbadania liczebności grup poszczególnych kierunków oraz jaka część absolwentów jest zarejestrowana w ZUS, gdyż ma to wpływ na dalsze wnioski. Następnie przeanalizowane będą przeciętne wynagrodzenia, czas poszukiwania pierwszej pracy na umowę o pracę i doświadczenie bezrobocia.

2.1. Liczebność grup absolwentów kierunków atypowych

Najliczniejszą grupę, 138 osób, stanowią absolwenci SGH kierunku MIESI, którzy jednocześnie relatywnie dobrze odnaleźli się na rynku pracy. Tak jak w wielu innych tego typu przypadkach, słabsza – ale dobra na tle innych kierunków atypowych – sytuacja absolwentów kończących studia w terminie wynika zapewne z tego, że osoby uzyskujące dyplom w roku 2014, ale z opóźnieniem, miały już doświadczenie na rynku pracy¹².

Dane zawarte w tabeli 2 wskazują na brak związków pomiędzy liczebnością grupy absolwentów a wynagrodzeniami. Dla grup absolwentów liczących mniej niż 50 osób współczynnik korelacji między liczbą absolwentów a przeciętnymi wynagrodzeniami wynosi jedynie 0,091¹³.

Tabela 2. Kierunki atypowe o co najmniej 50 absolwentach

Uczelnia ¹⁴	Wydział	Kierunek (tryb studiów)	l.abs.	Średni czas poszukiwania pracy na umowę o pracę (msc)	Udział absolwentów, którzy doświadczyli bezrobocia (%%)	Średnie wynagr. (zł)
SGH		MIESI (stac/niestac)	138	1,6	2,90	6150,03
UW	Lingwistyki Stosowanej	Lingwistyka stosowana (stacjonarne)	102	4,1	7,84	3643,88
SGGW	Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji	Żywnienie człowieka i ocena żywności (stacjonarne)	90	4,5	34,44	2275,39

¹² Jeśli w bazie ELA tryb studiów danej grupy absolwentów określany jest jako „stac/niestac” (stacjonarny lub niestacjonarny) oznacza to, że są to absolwenci, którzy rozpoczęli studia wcześniej niż absolwenci studiów klasyfikowanych jako „stacjonarne” lub „niestacjonarne”.

¹³ Współczynnik korelacji dla wszystkich analizowanych kierunków atypowych wynosi 0,252, ale jest dodatnio obciążony wysokimi wynagrodzeniami kilku licznych grup absolwentów (SGH, AGH).

¹⁴ W tej i kolejnych tabelach używane są zwyczajowo stosowane skróty nazw uczelni.

Tabela 2 (cd.). Kierunki atypowe o co najmniej 50 absolwentach

Uczelnia ¹⁵	Wydział	Kierunek (tryb studiów)	l.abs.	Średni czas poszukiwania pracy na umowę o pracę (msc)	Udział absolwentów, którzy doświadczyli bezrobocia (%%)	Średnie wynagr. (zł)
UE w Krakowie	Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych	Gospodarka i administracja publiczna (stacjonarne)	80	3,1	27,50	3214,87
SGH		MIESI (stacjonarne)	74	0,7	1,35	5267,81
UW	Lingwistyki stosowanej	Lingwistyka stosowana – translatoryka – glottodydaktyka (stac/niestac)	64	0,8	7,81	4072,90
AGH	Wiertnictwa, Nafty i Gazu	Inżynieria naftowa i gazownicza (stacjonarne)	58	4,8	43,10	3263,90
UMCS	Humanistyczny	Logopedia z audiologią (stacjonarne)	57	5,3	38,60	2034,00
UJ	Zarządzania i Komunikacji Społecznej	Zarządzanie kulturą i mediami (stacjonarne)	53	5,4	24,53	2452,28
AGH	Inżynierii Metali i Informatyki Przemysłowej	Informatyka stosowana (stacjonarne)	51	1,8	5,88	5069,18
UE w Krakowie	Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych	Gospodarka i administracja publiczna (niestacjonarne)	50	0,8	24,00	2891,40

Źródło: www.ela.nauka.gov.pl

2.2. Zarejestrowani w ZUS

Absolwenci studiów II stopnia rocznika 2014 w 94,9% występują w rejestrach ZUS. W przypadku kierunków atypowych znacząca część zarejestrowana jest w stopniu mniejszym, a w przypadku 12 kierunków w mniej niż 70%. Znaczący brak rejestracji w ZUS (mieć on różnorodne przyczyny) może obciążać możliwość wiarygodnego wnioskowania o losach absolwentów danego kierunku. Absolwenci nie zarejestrowani w ZUS mogli na przykład podjąć kolejne studia (studia doktoranckie lub studia na innym, kolejnym kierunku) lub wyjechać za granicę (część z tych programów oferowanych jest w języku

¹⁵ W tej i kolejnych tabelach używane są zwyczajowo stosowane skróty nazw uczelni.

angielskim, a dedykowane są obcokrajowcom). Kierunki o najniższym udziale absolwentów zarejestrowanych w ZUS wskazuje tabela 3.

Tabela 3. Kierunki o udziale absolwentów zarejestrowanych w ZUS poniżej 70%

Uczelnia	Wydział	Kierunek (tryb studiów)	l.abs.	%% w ZUS	Średni czas poszukiwania pracy na umowę o pracę (msc)	Udział absolwentów, którzy doświadczyli bezrobocia (%%)	Średnie wynagr. (zł)
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie	Filologiczny	Kulturoznawstwo i wiedza o mediach	16	68,8	1,3	12,50	1795,33
UAM	Nauk Społecznych	Kognitywistyka	21	66,7	5,3	19,05	3593,66
UW	nie określono	Inżynieria nanostruktur	10	60,0	7,0	0,00	3297,72
UJ	Polonistyki	Polonistyka – komparatywistyka	25	60,0	3,9	16,00	1982,76
UJ	Zarządzania i Komunikacji Społecznej	Filmoznawstwo i wiedza o nowych mediach	10	60,0	5,0	20,00	3334,11
UJ	Biochemii, Biofizyki i Biotechnologii	Biotechnologia molekularna	44	52,3	5,1	13,64	2609,80
UW	Zarządzania	International business program	14	50,0	4,2	14,29	3898,54
SGH		International business	28	46,4	0,9	0,00	4936,15
UW	Orientalistyczny	Kulturoznawstwo Azji i Afryki	10	40,0	0,7	10,00	4888,13
Akademia Morska w Szczecinie	Nawigacyjny	Nawigacja	21	38,1	2,0	14,29	2869,40
UW	Orientalistyczny	Studia wschodnie	11	18,2	0,0	0,00	3408,87
UW	Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	Graduate programme in international relations	22	13,6	2,0	0,00	1605,51

Źródło: www.ela.nauka.gov.pl

Ze względu na łączną małą liczbę absolwentów kierunków wskazanych w tabeli 3 wnioski dotyczące sytuacji ogółu absolwentów kierunków atypowych w niewielkim stopniu zależą od nich zależą, a wobec tego wnioski formułowane w dalszej części opracowania nie są obciążone brakiem informacji wynikającym z niskiego udziału absolwentów zarejestrowanych w ZUS.

2.3. Przeciętne wynagrodzenia

Absolwentów kierunków atypowych rocznika 2014 charakteryzuje istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń uzyskanych w ciągu roku od ukończenia studiów. Najniższe przeciętne wynagrodzenia to 1000 zł (Artes Liberales Uniwersytet Warszawski, 12 osób, brak innych danych¹⁶) czy 1203,31 zł (behawiorystyka zwierząt, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, 11 osób, 4,6 miesiąca poszukiwania pracy na umowę o pracę, 73% doświadczyło bezrobocia, 22% ryzyko bezrobocia). Najwyższe dochodzą do 6204 zł (elektronika, informatyka i telekomunikacja, Politechnika Warszawska, 47 osób, 0,8 miesiąca poszukiwania pracy na umowę o pracę, 4% doświadczyło bezrobocia, 0,26% ryzyko bezrobocia) czy 6150 zł (metody ilościowe w ekonomii i systemy informacyjne, SGH, 138 osób, 1,6 miesiąca poszukiwania pracy na umowę o pracę, 3% doświadczyło bezrobocia, 0,81% ryzyko bezrobocia).

Ogólnie w 1/3 przypadków przeciętne wynagrodzenie absolwentów kierunków atypowych jest niższe niż średnia dla rocznika 2014. Ale jednocześnie 24 grupy absolwentów 22 kierunków uzyskało przeciętne wynagrodzenia wyższe niż 150% średniej dla całego rocznika 2014. Kierunki te wskazano w tabeli 4.

Tabela 4. Kierunki atypowe o najwyższych przeciętnych wynagrodzeniach

Uczelnia	Wydział	Kierunek	Średni czas poszukiwania pracy na umowę o pracę (msc)	Udział absolwentów, którzy doświadczyli bezrobocia (%%)	Średnie wynagr. (zł)
PW	Elektroniki i Technik Informatycznych	Elektronika, informatyka i telekomunikacja	0,8	4,26	6203,92
UW	Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	Europeistyka w zakresie europejskich procesów integracyjnych	0,0	0	6151,90
SGH		MIESI ¹⁷	1,6	2,89	6150,03
SGH		Ekonomiczna analiza prawa	1,3	0	5739,40

¹⁶ W przypadku Artes Liberales raport ELA podaje jedynie przeciętne wynagrodzenia pracujących (tzn. inaczej niż w pozostałych przypadkach, gdy podane są przeciętne wynagrodzenia z pracy na umowę o pracę).

¹⁷ Ta grupa absolwentów zaczynała studia wcześniej niż typowi absolwenci rocznika 2014 (por. przypis 11.)

Tabela 4 (cd.). Kierunki atypowe o najwyższych przeciętnych wynagrodzeniach

Uczelnia	Wydział	Kierunek	Średni czas poszukiwania pracy na umowę o pracę (msc)	Udział absolwentów, którzy doświadczyli bezrobocia (%)	Średnie wynagr. (zł)
AGH	Fizyki i Informatyki Stosowanej	Informatyka stosowana	1,1	5,41	5484,58
SGH		MIESI	0,7	1,35	5267,81
Politechnika Gdańska	Oceanotechniki i Okrętownictwa	Oceanotechnika	2,1	0	5196,84
AGH	Inżynierii Metali i Informatyki Przemysłowej	Informatyka stosowana	1,8	5,88	5069,18
SGH		International business	0,9	0	4936,15
AGH	Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska	Informatyka stosowana	1,4	0	4928,32
UW	Orientalistyczny	Kulturoznawstwo Azji i Afryki	0,7	10,00	4888,13
AGH	Wiertnictwa, Nafty i Gazu	Inżynieria naftowa i gazownicza	0,5	9,37	4532,10
UJ	Zarządzania i Komunikacji Społecznej	Elektroniczne przetwarzanie informacji	1,6	31,58	4430,48
UMK	Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej	Informatyka stosowana	1,1	6,67	4294,59
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu	Zarządzania, Informatyki i Finansów	Informatyka w biznesie	0,1	5,88	4079,38
UW	Lingwistyki Stosowanej	Lingwistyka stosowana – translatoryka – glottodydaktyka	0,8	7,81	4072,90
Politechnika Wrocławska	Elektroniki	Teleinformatyki	1,2	8,82	4055,68

Tabela 4 (cd.). Kierunki atypowe o najwyższych przeciętnych wynagrodzeniach

Uczelnia	Wydział	Kierunek	Średni czas poszukiwania pracy na umowę o pracę (msc)	Udział absolwentów, którzy doświadczyli bezrobocia (%%)	Średnie wynagr. (zł)
UW	nie określono	Lingwistyka stosowana – translatoryka – glottodydaktyka ¹⁸	0,8	10,64	3948,13
UW	Zarządzania	International business program	4,2	14,29	3898,54
Politechnika Łódzka	Papiernictwa i Poligrafii	Papiernictwo i poligrafia	3,9	27,27	3820,52
UW	Instytut Ameryk i Europy	Studia amerykańskie	2,7	17,39	3785,43
UW	Orientalistyczny	Orientalistyka	3,3	15,91	3734,60
UW	Stosowanych nauk społecznych	Socjologia stosowana i antropologia społeczna	3,6	10,71	3701,37
UW	Fizyki	Zastosowania fizyki w biologii i medycynie	2,5	3,57	3692,61

Źródło: www.ela.nauka.gov.pl

Tak więc absolwenci części kierunków atypowych uzyskali przeciętne wynagrodzenia wskazujące na korzyści studiowania takich kierunków. Dotyczy to jednak kierunków, których 838 absolwentów stanowi tylko 28,97% ogółu absolwentów analizowanych atypowych kierunków, co może potwierdzać sformułowaną wyżej hipotezę.

2.4. Przeciętny czas poszukiwania pierwszej pracy na umowę o pracę

Zróżnicowany jest także czas poszukiwania pierwszej pracy od uzyskania dyplomu w roku 2014 do 30 września 2015 r. Punktem odniesienia są informacje o przeciętnym czasie poszukiwania pracy przez ogół absolwentów studiów II stopnia. W analizie nie uwzględniającej trybu studiów czas ten wynosi 2,44 miesiąca, a w przypadku studiów stacjonarnych było to 3,64 miesiąca.

Liczebność grup absolwentów kierunków, których absolwenci poszukiwali pracy krócej niż 2,44 miesiąca to 1245 osób, a więc 43% ogółu absolwentów kierunków atypowych. Tak więc większość grup absolwentów kierunków atypowych charakteryzuje przeciętny czas poszukiwania pierwszej pracy dłuższy niż przeciętny dla całej populacji analizowanej

¹⁸ Obydwie grupy absolwentów tego kierunku kończyły go z opóźnieniem, obecnie kierunek funkcjonuje pod nazwą „lingwistyka stosowana”.

w ELA. W przypadku studiów stacjonarnych (2109 absolwentów) tylko 44,9% pochodzi z grup absolwentów, w których przeciętny czas poszukiwania pierwszej pracy był krótszy niż dla rocznika 2014¹⁹. Jednak w przypadku studiów niestacjonarnych (poza jednym przypadkiem: Profilaktyki społecznej i resocjalizacji, UW, 11 absolwentów, przeciętny czas poszukiwania pracy 3,1 miesiąca) wszystkie grupy absolwentów charakteryzuje czas poszukiwania krótszy niż w całym roczniku 2014. Ponieważ kierunki atypowe zasadniczo prowadzone są w trybie stacjonarnym nie wpływa to jednak na ogólny wniosek, że kierunki te nie charakteryzują się szczególnie krótkim czasem poszukiwania pierwszej pracy.

Należy dodać, że w przypadku studiów atypowych absolwenci ośmiu kierunków poszukiwali pracy na umowę o pracę przeciętnie dłużej niż pół roku²⁰. Byli to absolwenci: etnologii i antropologii kulturowej z Uniwersytetu Wrocławskiego (7,9 miesiąca), filmoznawstwa i kultury mediów z UAM (7,3 miesiąca), sztuk wizualnych z Uniwersytetu Rzeszowskiego (7 miesięcy), inżynierii nanostruktur z UW (7 miesięcy), ochrony roślin i kontroli fitosanitarnej z Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie (6,8 miesiąca), obronności z Akademii Obrony Narodowej (6,4 miesiąca), gospodarki turystycznej z Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu (6,2 miesiąca) oraz sztuki mediów i edukacji wizualnej z Uniwersytetu Techniczno-Humanistycznego w Radomiu (6,2 miesiąca).

2.5. Doświadczenie bezrobocia i ryzyko bezrobocia

Dla rocznika 2014 frakcja absolwentów, którym zdarzyło się przynajmniej raz być zarejestrowanym bezrobotnym w okresie od uzyskania dyplomu do 30 września 2015 r. wynosi 26,7%. W przypadku kierunków atypowych grupy absolwentów, dla których przeciętne doświadczenie bezrobocia przekracza średnią dla rocznika 2014 stanowią 29,90% absolwentów tych kierunków. Oznacza to, że ogólnie kierunki atypowe sprzyjają unikaniu bezrobocia w skali przeciętnej dla ogółu absolwentów. Jednak jak wskazuje tabela 5. jest jedynie 10 grup absolwentów kierunków atypowych, w których doświadczenie bezrobocia jest niższe niż 5%.

Należy też wskazać, że dla pewnych kierunków doświadczenie bezrobocia dotknęło znaczącą część absolwentów. Dotyczy to absolwentów Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie (hipologia i jeździectwo – 73,68%, behawiorystyka zwierząt – 72,73%, ochrona roślin i kontrola fitosanitarna – 52,78%), a także: etnologii z Uniwersytetu Szczecińskiego (69,23%), sztuk wizualnych z Uniwersytetu Rzeszowskiego (63,64%), zarządzania dziedziną kulturową i ochrony zabytków z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (58,33%), biotechnologii medycznej ze Śląskiego Uniwersytetu Medycznego (54,55%), komunikacji europejskiej z UAM (54,55%), etnologii i antropologii kulturowej z Uniwersytetu Wrocławskiego (50%). Oznacza to, że wśród kierunków atypowych są takie, które w znaczącym stopniu nie sprzyjają unikaniu bezrobocia.

¹⁹ Raporty ELA generowane na poziomie ogółu absolwentów nie zawierają informacji o absolwentach studiów stacjonarnych lub niestacjonarnych.

²⁰ W przypadku Artes Liberales z UW przeciętny czas poszukiwania pierwszej pracy wyniósł 12 miesięcy, ale żaden z 12 absolwentów nie podjął pracy na umowę o pracę.

Tabela 5. Kierunki których absolwenci są zarejestrowani w ZUS w co najmniej 60% oraz w mniej niż 5% doświadczyli bezrobocia

Uczelnia	Wydział	Kierunek (tryb studiów)	l.abs.	Średni czas poszukiwania pracy na umowę o pracę (msc)	Udział absolwentów, którzy doświadczyli bezrobocia (%%)	Średnie wynagr. (zł)
UW		Inżynieria nanostruktur	10	7,0	0,00	3297,72
Politechnika Gdańska	Oceanotechniki i Okrętownictwa	Oceanotechnika	12	2,1	0,00	5196,84
AGH	Geologii, Geofizyki i Ochrony środowiska	Informatyka stosowana	22	1,4	0,00	4928,32
SGH		Ekonomiczna analiza prawa	10	1,3	0,00	5739,40
UW	Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	Europeistyka w zakresie europejskich procesów integracyjnych	10	0,0	0,00	3140,65
UW		Artes Liberales	12	NA	0,00	1000,00 ²¹
SGH		MIESI (stacjonarne)	74	0,7	1,35	5267,81
SGH		MIESI (stac/niestac)	138	1,6	2,90	6150,03
UW	Fizyki	Zastosowania fizyki w biologii i medycynie	28	2,5	3,57	3692,61
PW	Elektroniki i technik informacyjnych	Elektronika, informatyka i telekomunikacja	47	0,8	4,26	6203,92

Źródło: www.ela.nauka.gov.pl

Te same kierunki pojawiają się przy analizie ryzyka bezrobocia (średniej liczby miesięcy w jakiej absolwenci byli zarejestrowani jako bezrobotni od uzyskania dyplomu do 30 września 2015). Większe niż 25% ryzyko bezrobocia charakteryzuje absolwentów sztuk wizualnych (Uniwersytet Rzeszowski, 36,53% absolwentów studiów stacjonarnych, a 22,22% studiów niestacjonarnych), hipologii i jeździectwa (Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie: 36,32%), etnologii (Uniwersytet Szczeciński: 28,67%), zarządzania dziedzictwem kulturowym i ochrony zabytków (Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego: 25,68%),

²¹ W przypadku Artes Liberales ELA podano jedynie przeciętne wynagrodzenia pracujących (tzn. inaczej niż w pozostałych przypadkach, gdy podane są przeciętne wynagrodzenia z pracy na umowę o pracę).

oraz ochrony roślin i kontroli fitosanitarnej (Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie: 25,01%).

Przeciętne dla rocznika 2014 ryzyko bezrobocia wyniosło 11,0%, a w badanej grupie 74,49% absolwentów pochodzi z kierunków dla których przeciętne ryzyko bezrobocia było mniejsze. Można więc stwierdzić, że znacząca część kierunków atypowych charakteryzuje się ryzykiem bezrobocia niższym niż dla ogółu rocznika 2014.

2. WNIOSKI

W większości przypadków kierunki atypowe są elitarne w sensie liczby absolwentów, ale nie gwarantują elitarniej pozycji na rynku pracy. Przedstawione dane wskazują, że kierunki atypowe tylko w części przypadków oferują efekty kształcenia dające wysokie wynagrodzenia i krótki czas poszukiwania pierwszej pracy. Jednocześnie absolwenci części kierunków atypowych rocznika 2014 uzyskali przeciętne wynagrodzenia niższe niż dla całego rocznika, dłużej szukali pracy, w dużej części doświadczyli bezrobocia. Można jedynie stwierdzić, że znacząca część kierunków atypowych charakteryzuje się ryzykiem bezrobocia niższym niż dla ogółu rocznika 2014.

Oczywiście wnioski wynikające z raportów ELA nie są i nie mogą być jedyną podstawą do ostatecznego formułowania opinii²². Warto je skonfrontować z raportami z wizytacji i ocenami jakości kształcenia dokonywanej przez PKA²³. W większości analizowanych przypadków są one adekwatne do wniosków wynikających z ocen ekonomicznych losów absolwentów, ale raporty takie mogą też wzbogacić informacje i wnioski. Przykładowo w przypadku hipologii i jeździectwa wskazane wyżej mało pozytywne wyniki związane są z tym, że był to pierwszy rocznik absolwentów tego kierunku, a co więcej kończący go studenci nie spełniali założeń rekrutacyjnych twórców oferty programowej. Analiza raportów z wizytacji PKA, skonfrontowanie ich z raportami samooceny sporządzanymi przez uczelnię na potrzeby przygotowania do oceny dokonywanej przez PKA, a także ewentualnie z założeniami twórców kierunków może dostarczyć informacji o powodach dla których absolwenci danego kierunku nie są cenieni na rynku pracy. A w konsekwencji analiza taka może być podstawą do korekt, doskonalenia albo do likwidacji kierunku, który nie znalazł pozytywnego odbioru wśród pracodawców. We wspomnianych analizach szczególnie interesujące może być zestawienie losów absolwentów z deklaracjami uczelni dotyczących współpracy z pracodawcami w trakcie tworzenia i realizacji programu studiów kierunku atypowego.

Podsumowując można stwierdzić, że tworzenie kierunków atypowych (w tym: unikatowych) tylko w części przypadków odpowiadało na faktyczne zapotrzebowanie rynku pracy (pracodawców) co może potwierdzać tezę, że w części przypadków kierunki takie tworzone były w celu wykorzystania zasobów uczelni, a nie w odpowiedzi na realne potrzeby społeczeństwa i gospodarki.

²² Choć zawierają wiele interesujących danych pozwalających na analizy mogące służyć doskonaleniu oferty dydaktycznej, zob.: M. Rocki, *Ocena dopasowania oferty dydaktycznej kierunków ekonomicznych do potrzeb rynku pracy na podstawie czasu poszukiwania pracy przez absolwentów. Handel Wewnętrzny* 2017; M. Rocki, *Rynkowa wycena kierunków ekonomicznych rocznika 2014*, „*Ekonomista*” 2017.

²³ Por.: M. Rocki, *Jakość kształcenia a ekonomiczne losy absolwentów. Analiza przypadków*, „*Humanities and Social Sciences*” 2018, nr 1.

LITERATURA

1. Rocki M., *Jakość kształcenia a ekonomiczne losy absolwentów. Analiza przypadków*, „Humanities and Social Sciences” 2018, nr 1.
2. Rocki M., *Ocena dopasowania oferty dydaktycznej kierunków ekonomicznych do potrzeb rynku pracy na podstawie czasu poszukiwania pracy przez absolwentów*. *Handel Wewnętrzny* 2017.
3. Rocki M., *Rynkowa wycena kierunków ekonomicznych rocznika 2014*, „*Ekonomista*” 2017.

Netografia

1. www.ela.nauka.gov.p

ATYPICAL FACULTIES: A CHANCE OR A DEAD END STREET?

According to what authors of the atypical faculties claim (for instance in reports on self-evaluating elaborated for the sake of rating of Polska Komisja Akredytacyjna) atypical faculties are benefiting from extraordinary human resources, unique scientific research and infrastructure dedicated for those researches as well as expectations of employers (labour market) at existing universities. This is the main reason to create such faculties (unique or macro faculties etc.). Data recently published by ZUS on post graduate performance of alumni (such as incomes, how long did it take to get employed etc.) is giving a chance to evaluate whether collaboration between universities and employers occurs. The aim of the analysis is verifying whether it is true that studying atypical faculties is not an advantage on the labor market. The database from which reports on post graduate performance of alumni are generated is the data source for this paper. In the study alumni of graduate studies and long cycle studies in 2014 are subject of the analysis. The findings of the study are pointing out that creating the atypical faculties is responding the needs of labor market (employers) only partially. This can also confirm that in some cases such faculties were created in order to benefit from the universities resources (mainly human resources) and not to respond the real socio-economic needs.

Keywords: Unique faculties, labor market, unemployment.

DOI: 10.7862/rz.2018.hss.30

Przesłano do redakcji: październik 2017 r.

Przyjęto do druku: czerwiec 2018 r.